

ФАКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИНЕРГЕТИЧНОГО ЕФЕКТУ В ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Судомир С.М., к.е.н., доцент кафедри аграрної економіки та організації агробізнесу ВП НУБіП УКРАЇНИ «Бережанський агротехнічний інститут»

В статті розглядаються фактори забезпечення синергетичного ефекту в діяльності сільськогосподарських підприємств. Розроблено економіко – математичну модель залежності виробництва валової продукції та доходів від реалізації на 100 га сільськогосподарських угідь від основних факторів впливу. Доведено залежність між результативними показниками і рівнем потенціалу менеджменту, в результаті чого встановлено, що кінцева результативність організаційних формувань більшою мірою залежить від системи управління, ніж від техніко – технологічного потенціалу.

Ключові слова: моделювання, потенціал, підприємство, валова продукція, доходи від реалізації, синергетичний ефект.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток підприємств на принципах антикризової діяльності можливо забезпечити шляхом розвитку системи управління їх конкурентоспроможністю, при цьому повинні враховуватись фактори зовнішнього та внутрішнього середовища. Враховуючи цілісність системи, макро, - мезо - і мікро рівнів управління, вважаємо за доцільне соціально економічне дослідження, проводити від загального до конкретного, синтезу та аналізу. Такий підхід дозволить виявити як загальні властивості, так і основні вимоги, які необхідно використовувати при обґрунтуванні рішень щодо стратегічного розвитку підприємств та формування його потенціалу[5]. Дана вимога впливає із нової концепції регіонального підходу щодо соціально – економічного його розвитку та формування потенціалу підприємств. Аналогічне осмислення тенденцій розвитку повинно здійснюватися в контексті оцінки системи показників на різних ієрархічних рівнях, яка характеризуватиме індекси: виробництва та споживання продукції, економічного зростання, індекси формування потенційних можливостей, індекси рівня та якості життя населення.

Для виявлення результативності управлінських рішень діяльності підприємств та системи менеджменту вважаємо доцільним на макро, - мезо - і мікрорівнях управління виявляти взаємозалежність факторів та їх вплив на кінцеві результати господарювання. Такий підхід дозволить виявити фактори забезпечення синергічного ефекту в діяльності сільськогосподарських підприємств залежно від комплексу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

В умовах трансформаційних процесів України, які характеризуються спадом основних економічних показників важливим питанням є

переосмислення існуючих підходів щодо формування і використання потенціалу підприємств АПК. В цьому процесі необхідно здійснювати моделювання формуванням й використанням потенціалу шляхом використання економетричного інструментарію і побудови економіко – математичної моделі для прийняття ефективних управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико – методологічні та практичні аспекти оцінки формування та використання потенціалу на підприємствах широко висвітлені у роботах вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме: Балицького О.Ф.[1], Бобенко А.Г.[2], Гавви В.Н.[3], Гончарук В.А.[4] та ін.

Проте, для обґрунтування рішень щодо стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств необхідно, окрім факторів ресурсного забезпечення, враховувати існуючу систему менеджменту на макро,- мезо- і макрорівнях управління. Така вимога впливає із системного підходу та взаємозв'язку, взаємодії і взаємозалежності систем управління на названих ієрархічних рівнях.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико – методичних підходів щодо оцінки використання потенціалу сільськогосподарського підприємства методами економіко – математичного моделювання.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Для визначення синергічного ефекту в управлінні потенціалом нами використані групи показників, які характеризують: економіко – фінансовий стан підприємства; ефективність фактично – реалізованих рішень; рівень використання потенційних можливостей підприємства.

Слід зазначити, кінцева результативність значною мірою залежить від системи менеджменту та його потенціалу. Існує залежність між результативними показниками і рівнем потенціалу менеджменту, яка підтверджується даними (табл. 1)

Із даних таблиці можна зробити висновок, що із підвищенням коефіцієнтів потенціалу менеджменту значно збільшується виробництво валової продукції і грошових надходжень на 100 га с.- г. угідь

Таблиця 1

Групування сільськогосподарських підприємств Козівського та Бережанського районів Тернопільської області за рівнем сформованості потенціалу менеджменту*

Групи сільсько-господарських підприємств за коефіцієнтами сформованого потенціалу менеджменту	Кількість госпо - дарств в групі	В середньому по групі господарств, коефіцієнт	Валова про- дукція на 100 га сільськооспод арських угідь, тис.грн	Грошові на- дходження на 100 га сільськогосподарсь ких угідь, тис.грн
До 0,46	14	0,34	83,86	95,38
0,47 – 0,70	6	0,54	91,3	100,96
По 0,70	4	0,75	214,84	216,25
В середньому	24	0,48	116,65	127,04

Вплив факторів на кінцеві результативні показники господарювання підтверджується методологією багатofакторного аналізу. Для підвищення рівня об'єктивності та обґрунтованості нами здійснено методологічний підхід від загального до часткового. Дана оцінка впливу факторів на кінцеві результативні показники господарювання в цілому по Тернопільській області та в розрізі підприємств Бережанського та Козівському районах. Для оцінки в модель включені такі фактори впливу:

X_1 - основні фонди на 100 га с.-г угідь;

X_2 - рілля на 100 га с.-г угідь;

X_3 - розмір землекористування с.-г угідь на 1^о господарство;

X_4 - питома вага зерна в структурі посівних площ;

X_5 - поголів'я ВРХ на 100 га с.-г угідь;

X_6 - грошова оцінка землі на 1 га;

X_7 - мінеральні добрива, кг;

X_8 - управління потенціалом ;

Y_1 - грошові надходження на 100 га с.-г угідь;

Y_2 - валова продукція на 100 га сільськогосподарських угідь.

При розрахунку одержимо моделі:

$$Y_1 = 238,17 - 0,0055 X_1 - 0,015 X_2 - 0,61 X_3 - 1,71 X_4 + 0,44 X_5 - 0,004 X_6 + 0,001 X_7 + 0,6 X_8$$

$$Y_2 = -14,43 - 0,02 X_1 - 0,021 X_2 - 0,099 X_3 - 0,29 X_4 + 1,18 X_5 + 0,017 X_6 + 0,001 X_7 + 1,37 X_8$$

На основі названих моделей нами визначені параметри розрахункової величини грошових надходжень і валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь. Шляхом співставлення фактичної величини названих показників визначені коефіцієнти використання наявного потенціалу підприємств згідно факторів, які включені в модель як фактори впливу на кінцеві результати господарювання. Результати дослідження представлені в таблиці 2.

Із даних таблиці 2 видно, що в розрізі сільськогосподарських підприємств існує великий розмах варіації у використанні наявного потенціалу. Він коливається по грошовим надходженням на 100 га сільськогосподарських угідь від 0,18 у 2 господарстві до 1,38 коеф. у 20 господарстві. Понад 70% підприємств коефіцієнт використання потенціалу нижче 1,0.

Аналогічна ситуація по виробництву валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь з врахуванням наявного потенціалу в адміністративних регіонах, тобто він коливається від 0,1 у 2 господарстві до 1,4 у 20 господарстві. Понад 60% підприємств коефіцієнт використання потенціалу нижче 1,0.

Рівень використання потенціалу сільськогосподарських підприємств Тернопільської області в розрізі адміністративних районів

Господарства	Грошові надходження на 100 га сільськогосподарських угідь, тис.грн			Валова продукція на 100 га сільськогосподарських угідь, тис.грн.		
	Фактична величина	Розрахункова величина	Зміна фактичної величини до розрахункової, у коефіцієнтах	Фактична величина	Розрахункова величина	Зміна фактичної величини до розрахункової, у коефіцієнтах
1	145	118,26	1,23	99	109,94	0,91
2	24	130,47	0,18	20	168,69	0,11
3	25	96,89	0,26	54	105,19	0,51
4	85	77,88	1,08	95	108,97	0,88
5	129	179,01	0,72	166	183,81	0,91
6	46	95,69	0,47	42	75,17	0,56
7	43	103,08	0,43	92	75,65	1,21
8	46	109,54	0,42	61	79,59	0,77
9	56	72,33	0,78	68	62,97	1,1
10	143	133,09	1,08	144	112,98	1,3
11	32	82,63	0,39	59	103,60	0,5
12	38	81,58	0,46	83	102,23	0,8
13	90	152,73	0,59	115	115,03	1
14	118	117,133	1	188	135,487	1,4
15	35	90,02	0,39	50	70,82	0,7
16	37	131,31	0,28	57	43,35	1,33
17	31	147,92	0,21	41	101,88	0,4
18	51	83,75	0,61	83	52,47	1,6
19	36	121,83	0,29	79	130,85	0,6
20	202	146,08	1,38	190	140,83	1,4
12	32	80,15	0,4	57	133,25	0,43
22	37	79,71	0,47	62	159,35	0,4
23	90	176,22	0,5	115	142,01	0,8
24	130	93,05	1,4	200	109,11	2

Великий розмах варіації обумовлюється недосконалою системою управління як в сільськогосподарських підприємствах, так і на регіональному рівнях. Це взаємодіючі і взаємовпливаючі фактори.

В своїй єдності вони можуть забезпечувати, як позитивний, так і негативний синергічний ефект.

Отже, система менеджменту є важливим фактором забезпечення розвитку підприємств. В своїй сукупності вона характеризує потенціал господарюючих структур і через прогнозно – регулюючу та координуючу – організаційну функції забезпечує синергічний ефект системи. Слід зазначити, що останній за своїми кількісними ознаками не є однозначним, що підтверджується даними (табл. 3).

Рівень використання можливостей в господарствах Тернопільської області Козівського та Бережанського районів Тернопільської області*

Групи господарств за рівнем використання їхніх можливостей (за грошовими надходженнями на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.) в коефіцієнтах	Кількість господарств в групі	У середньому по групі господарств					
		фактична величина грошових надходжень на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.	розрахункова величина грошових надходжень на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.	коефіцієнт використання можливостей	фактичний обсяг валової продукції на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	розрахунковий обсяг валової продукції на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	коефіцієнт використання можливостей
I. до 0,49	10	35,25	103,62	0,35	51,6	87,48	0,63
II. 0,50 – 0,99	8	86,5	125,8	0,71	93,44	123,07	0,83
III. Понад 1	6	160	127,95	1,2	160,3	124,05	1,35
В середньому	24	83,5	117,09	0,68	92,7	108,4	0,87

*Розраховано за даними досліджуваних господарств

При цьому слід зазначити, що співвідношення в рівнях зміни потенціалу менеджменту і грошових надходжень на 100 га сільськогосподарських угідь в регіонах неоднозначний. Він обумовлюється здатністю управлінської команди використовувати фактори зовнішнього середовища, тобто потенціал зовнішнього середовища як складового елемента потенціалу підприємства через критерії і показники здатності системи менеджменту використовувати переваги конкурентів у зовнішньому середовищі через канали реалізації, логістичний ланцюг, виробничу та асортиментну структуру.

Висновки. На основі проведених емпіричних досліджень в сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області ми прийшли до висновку, що кінцева результативність організаційних формувань більшою мірою залежить від системи управління, ніж від техніко – технологічного потенціалу. Тому в процесі формування зведеної аналітичної інформації для обґрунтування рішень щодо стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств необхідно, окрім факторів ресурсного забезпечення, враховувати існуючу систему менеджменту на макро,- мезо- і мікрорівнях управління. Така вимога впливає із системного підходу та взаємозв'язку, взаємодії і взаємозалежності систем управління на названих ієрархічних рівнях. Це знаходить своє відображення в регіональних стилях керівництва, в типах управлінського профілю, в існуючій системі організаційної культури

Така позиція обґрунтовується нами ще і цільовою спрямованістю системи управління по забезпеченню конкурентоспроможності підприємств шляхом реалізації таких напрямків дій як забезпечення ефективного використання потенціалу підприємств через сформовану результативну систему управління можливостями.

Список використаних джерел

1. Балицький О.Ф. Экономический потенциал административных и производственных систем: Монография./ О.Ф.Балицький. – Сумы: Университетская книга, 2006. – 973 с.

2. Бобенко А.Г. Производительность труда: монография / А.Г.Бабенко. – К.: Урожай, 1994. – 144 с.

3. Гавва В.Н. Потенціал підприємства: формування та оцінювання. Навчальний посібник./ В.Н.Гавва, Е.А.Божко. – К. – Центр навчальної літератури, 2004. – 224 с.

4. Гончарук В.А. Развитие предприятия. /В.А.Гончарук. – М.: Дело, 2000. – 208 с.

5. Гудзинський О.Д. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико-методологічний аспект): монографія/ О.Д. Гудзинський, С.М. Судомир, Т.О. Гуренко. – К. : ІПК ДСЗУ, 2010. – 212 с.

6. Гудзинський О.Д. Система менеджменту інституціональної трансформації економіки України (теоретико-методологічний аспект): колективна монографія за загальною редакцією О.Д. Гудзинського – К. : ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2012. – 771 с.

Судомир С.М. Факторы обеспечения синергетического эффекта в деятельности сельскохозяйственных предприятий

В статье рассматриваются факторы обеспечения синергетического эффекта в деятельности сельскохозяйственных предприятий . Разработана экономико - математическая модель зависимости производства валовой продукции и доходов от реализации на 100 га сельскохозяйственных угодий от основных факторов влияния . Доказана зависимость между результативными показателями и уровнем потенциала менеджмента , в результате чего установлено , что конечная результативность организационных формирований в большей степени

Sudomyr S.M. Factors of providing of synergistical effect are in activity of agricultural enterprises

The article deals with factors of synergy in the activities of agricultural enterprises. The economic - mathematical model based gross output and income from the sale of 100 hectares of farmland from major impacts. Dependence is well-proven between effective indexes and level of management potential, what it is set as a result of, that eventual effectiveness of the organizational forming in a greater degree depends on control system, than from technical - technological potential.

зависит от системы управления , чем от технико - технологического потенциала.

Ключевые слова: моделирование, потенциал, предприятие, валовая продукция, доходы от реализации, синергетический эффект.

Keywords: modeling, potential business, gross output , income from the sale of the synergistic effect.